

بررسی ثبات عملکرد شرکتهای سرمایه‌گذاری

دکتر محمد اسماعیل فدائی نژاد^{*}، پرویز کفچه^{**}

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی ثبات عملکرد شرکتهای سرمایه‌گذاری پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سالهای ۱۳۷۴ تا ۱۳۷۹ می‌باشد. در این بررسی یک فرضیه عام و دو فرضیه خاص مطرح شده است که ارتباط عملکرد شرکتها را در سالهای مختلف ارزیابی خواهند کرد.

در ارزیابیها از شاخص ارزیابی عملکرد جنسن^۱ و شاخص ارزیابی عملکرد ترینر^۲ استفاده شده است. با توجه به نتایجی که از فرضیات خاص به دست خواهد آمد، فرضیه عام رد یا قبول خواهد شد.

واژه‌های کلیدی: ثبات عملکرد^۳، شرکتهای سرمایه‌گذاری، شاخص ارزیابی جنسن، شاخص ارزیابی ترینر، بازار کارا^۴، ترخ بازده بدون ریسک، ریسک سیستماتیک، بازده بازار.

* عضو هیأت علمی دانشگاه شهید بهشتی

** دانشجوی دوره دکترای مدیریت استراتژیک دانشگاه شهید بهشتی

1- Jensen's Performance Evaluation Measure

2- Treynor's Performance Evaluation Measure

3- The Persistence of Performance

4- Efficient Market

مقدمه

سرمایه‌گذاری در شرکتهای سرمایه‌گذاری برای افرادی که توانایی و مهارت لازم و کافی را جهت تشکیل یک پرتفوی بهینه ندارند، جذبیت خاصی را خواهد داشت. شرکتهای سرمایه‌گذاری با بهره‌گیری از دانش و مدیریت تخصصی افراد مجرب، سرمایه‌گذاران را مالک یک پرتفوی متنوع کرده و آنان از مزایای تنوع بخشیدن به اوراق بهادر، بهره‌مند می‌شوند.

ثبات عملکرد شرکتهای سرمایه‌گذاری به این مفهوم می‌باشد که عملکرد این‌گونه شرکتها در دوره‌های جاری با عملکرد آنها در دوره‌های گذشته دارای ارتباط است. اگر شرکتی در گذشته عملکرد خوبی را ارائه کرده است در آینده هم عملکرد مثبتی را نشان خواهد داد و برعکس اگر عملکرد شرکت در گذشته ضعیف باشد در آینده هم این ضعف ادامه خواهد یافت و عملکرد ضعیفی را از خود نشان خواهد داد. بررسی عملکرد شرکتهای سرمایه‌گذاری این خاصیت را به همراه خواهد داشت که سرمایه‌گذاران، سرمایه خود را در شرکتهایی سرمایه‌گذاری نمایند که انتظارات آنان را به بهترین وجه پاسخگو باشد.

نتایج به دست آمده از بررسیهای گرین بلاست و تایتمن^۱ در سال ۱۹۹۲ و هندریکس، پاتل و زک‌هائز^۲ در سال ۱۹۹۳ حاکی از آن است که عملکرد شرکتهای سرمایه‌گذاری در طول دوره‌های بررسی شده ثبات داشته‌اند. به عبارت دیگر چنانچه شرکتی در دوره قبل عملکرد خوب یا ضعیف داشته است در دوره بعد همان عملکرد را به نمایش گذاشته است. نتیجه به دست آمده از مطالعه التون، گروبر و بلیک^۳ در سال ۱۹۹۶ نشان می‌دهد که عملکرد گذشته شرکتها حاوی اطلاعاتی درباره آینده آنهاست و شرکتهایی که در گذشته عملکرد خوبی را ارائه داده‌اند، تمایل بسیاری برای ادامه راه خود در آینده دارند.

مطالعه کارهارت^۴ در سال ۱۹۹۷ بیانگر این موضوع می‌باشد که در عملکرد شرکتهای سرمایه‌گذاری ثبات کوتاه مدت وجود دارد و اطلاعات سالیان گذشته نه

1- Grinblatt, Mark - Titman, Sheridan

2- Hendricks, Patel, Zeckhauser

3- Gruber, Blake, Elton

4- Carhart, Mark

چندان دور، می‌تواند برای سال آتی مبنای تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران قرار گیرد. تحقیقات کروگر و کالاوی^۱ هم در سال ۱۹۹۵ به این نتیجه رسید که توجه به عملکردهای گذشته و استفاده از آن به عنوان شاخصی برای پیش‌بینی آینده دارای ارزش محدود می‌باشد.

بررسیهای دیگری که در بازارهای سرمایه برروی شرکتهای سرمایه‌گذاری انجام شده است نشان می‌دهد که این شرکتها در سطح ضعیف کارائی^۲ دارای کارائی می‌باشند.

با توجه به روند افزایش شرکتهای سرمایه‌گذاری در بورس اوراق بهادار تهران و همچنین با توجه به این موضوع که انتخاب سهام این شرکتها مورد توجه سهامداران (سرمایه‌گذاران) قرار گرفته است، ارزیابی و بررسی ثبات عملکرد این شرکتها می‌تواند راهنمای مفیدی برای سرمایه‌گذاران و مدیران این شرکتها باشد.

فرضیات تحقیق

این تحقیق دارای یک فرضیه عام و دو فرضیه خاص می‌باشد که به شرح ذیل می‌باشند:

فرضیه عام

«عملکرد شرکتهای سرمایه‌گذاری پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در طی سالهای ۱۳۷۴ تا ۱۳۷۹ دارای ثبات است».

فرضیات خاص

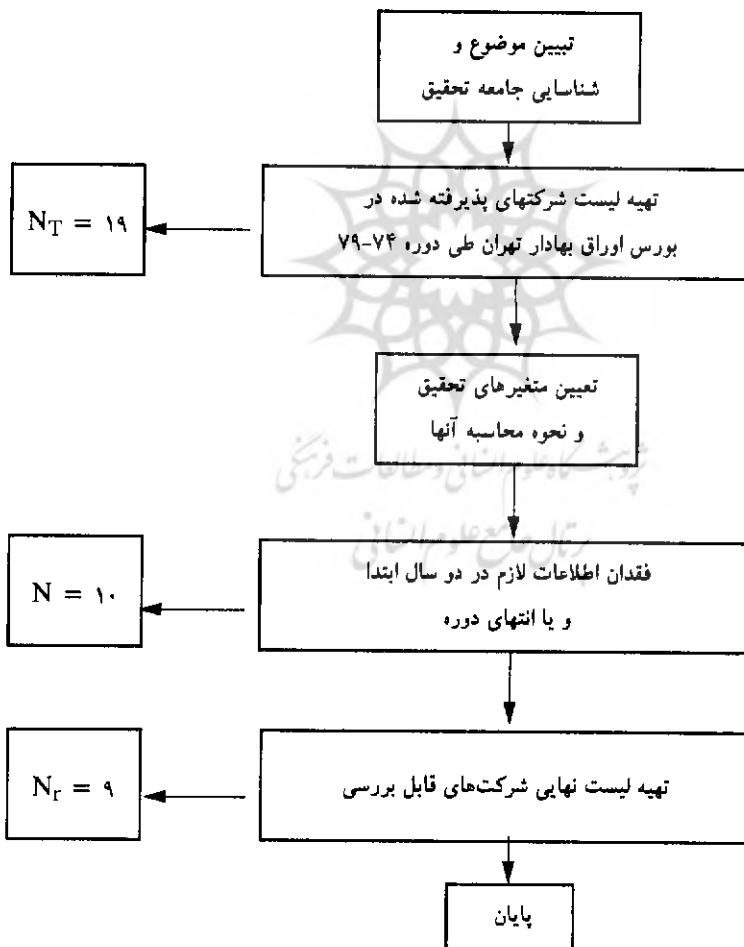
۱. میان شاخصهای ارزیابی عملکرد جنسن محاسبه شده برای شرکتهای سرمایه‌گذاری در طول دوره بررسی همبستگی وجود دارد.
۲. میان شاخصهای ارزیابی عملکرد ترینر محاسبه شده برای شرکتهای سرمایه‌گذاری در طول دوره بررسی همبستگی وجود دارد.

1- Kruger, Callaway

۲- برطبق نظریه Eugene Fama در سطح ضعیف کارائی بازاری کار است که اطلاعات تاریخی نتواند بازده اضافی برای سرمایه‌گذاران ایجاد نماید.

جامعه آماری

جامعه آماری این تحقیق را شرکتهای سرمایه‌گذاری پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تشکیل می‌دهند که در طی سالهای ۱۳۷۴ تا ۱۳۷۹ دارای اطلاعات مورد نظر این پژوهش باشند. شرط قابل پذیرش بودن این شرکتها در جامعه آماری داشتن اطلاعات ماهانه قیمت معاملاتی سهام است به این ترتیب ۹ شرکت سرمایه‌گذاری پذیرفته شده که دارای اطلاعات لازم و کافی بودند با استفاده از فرایند تعديل آماری (نمودار یک) استخراج و در نمودار شماره (۱) فهرست شده‌اند.

نمودار ۱: فرایند تعديل جامعه آماری

ردیف	نام شرکت	توضیحات
۱	شرکت سرمایه‌گذاری البرز	
۲	شرکت سرمایه‌گذاری بانک ملی ایران	
۳	شرکت توسعه صنایع بهشهر	
۴	شرکت سرمایه‌گذاری پتروشیمی	
۵	شرکت سرمایه‌گذاری رنا	
۶	شرکت سرمایه‌گذاری سپه	
۷	شرکت سرمایه‌گذاری غدیر	اطلاعات سال اول دوره بررسی راندارد
۸	شرکت سرمایه‌گذاری ملت	
۹	شرکت سرمایه‌گذاری ملی ایران	

نگاره ۱. چارچوب آماری جامعه تحقیق

روش جمع‌آوری داده‌ها و محاسبه متغیرها

اطلاعات موردنیاز این تحقیق شامل قیمت سهام مورد معامله شرکتها، سودهای نقدی پرداخت شده و افزایش سرمایه آنها می‌باشد که این اطلاعات از

طریق بورس اوراق بهادار تهران بدست آمده است. سایر اطلاعات مورد نیاز که به وسیله داده‌های اولیه محاسبه شده‌اند به شرح ذیل می‌باشند:

الف. نرخ بازده ماهانه شرکتها^۱، ب. نرخ بازده ماهانه بازار^۲، ج. نرخ بازده ماهانه بدون ریسک^۳، د. شاخص ریسک سیستماتیک^۴، ه. شاخص ارزیابی عملکرد جنسن، و. شاخص ارزیابی عملکرد ترینر.

1- Monthly Rate of Return

2- Market Rate of Return (Monthly)

3- Free- Risk Rate of Return (Monthly)

4- Systematic Risk (Beta)

برای محاسبه اطلاعات مورد نیاز به طریق ذیل عمل می‌کنیم.

الف. محاسبه نرخ بازده ماهانه شرکتها:

برای محاسبه نرخ بازده شرکتها از تغییرات لگاریتم طبیعی قیمت‌های ماهانه استفاده می‌نماییم. تفاوت تغییرات لگاریتم طبیعی قیمت‌های سهام، نرخ بازده را به صورت پیوسته و دقیقتر نشان می‌دهد.

$$r_{j,t+1} = \ln P_{t+1} - \ln P_t$$

$r_{j,t+1}$ = نرخ بازده دارائی J در پایان دوره (t+1)

P_{t+1} = قیمت دارائی (سهام) در زمان (t+1)

P_t = قیمت دارائی (سهام) در زمان (t)

= لگاریتم طبیعی

در صورتی که شرکتهای تشکیل دهنده جامعه آماری در طول دوره بررسی پرداخت سود نقدی، پرداخت سود سهمی (سهم جایزه)، صدور سهام جدید در کارنامه خود داشته باشند باید قیمت سهام آنها اصلاح گردد تا نرخ بازده واقعی بدست آید. در هریک از حالات فوق برای رسیدن به بازده واقعی به صورت ذیل عمل می‌شود:

۱. پرداخت سود نقدی

$$r_{j,t+1} = \ln (P_{t+1} + D) - \ln P_t$$

= سود نقدی پرداخت شده

۲. سود سهمی (سهم جایزه)

$$r_{j,t+1} = \ln [P_{t+1} (1+R)] - \ln P_t$$

= درصد افزایش سرمایه از طریق سود سهمی

۳. صدور سهام جدید

$$r_{j,t+1} = \ln [P_{t+1} [(1+R)p_t/(p_t+RA)]] - \ln P_t$$

= مبلغ پرداختی هر سهم برای افزایش سرمایه

ب. نرخ بازده ماهانه بازار

با استفاده از شاخص کل قیمت سهام، نرخ بازده ماهانه بازار به طریق ذیل

محاسبه می‌گردد:

$$r_{m,t+1} = \frac{I_{t+1} - I_t}{I_t}$$

$r_{m,t+1}$ = نرخ بازده بازار در زمان $t+1$

I_{t+1} = شاخص کل قیمت در در زمان $t+1$

I_t = شاخص کل قیمت در زمان t

ج. نرخ بازده بدون ریسک

برای قراردادن نرخ بازده بدون ریسک در محاسبات، از نرخ سود علی الحساب اوراق مشارکت که معادل ۱۷٪ است استفاده می‌شود. گرچه این نرخ واقعاً بدون ریسک نمی‌باشد اما با صرف نظر کردن از ریسک بسیار کم آن می‌توان آن را نرخ بدون ریسک در بازار اوراق بهادر در ایران نامید.

د. شاخص ریسک سیستماتیک (ریسک تنوع ناپذیر)

ریسک سیستماتیک ریسکی است که از طریق تنوع‌گرائی در پرتفوی قابل حذف نمی‌باشد. این ریسک که به وسیله «بتا» نمایش داده می‌شود در واقع کوواریانس نرخهای بازده (شرکت و بازار) به واریانس نرخ بازده شرکت می‌باشد و به صورت ذیل محاسبه می‌گردد.

$$\beta_j = \frac{\text{COV}(r_j, r_m)}{\sigma^2(r_j)}$$

ه. شاخص ارزیابی عملکرد جنسن

شاخص ارزیابی عملکرد جنسن با استفاده از رابطه ذیل به دست می‌آید که

در واقع شاخص نرخ بازده به صورت صرف ریسک می‌باشد.

$$(\bar{r}_i - \bar{r}_f) = \alpha_i + \beta_i (\bar{r}_m - \bar{r}_f)$$

\bar{r}_i = میانگین نرخ بازده شرکتها

\bar{r}_f = میانگین نرخ بازده بدون ریسک

\bar{r}_m = میانگین نرخ بازده بازار

α_i = عرض از مبدأ خط رگرسیون

β_i = شاخص ریسک سیستماتیک (بنا)

و. شاخص ارزیابی عملکرد ترینر

شاخص ارزیابی عملکرد ترینر با استفاده از معادله ذیل محاسبه می‌شود:

$$T_n = \frac{(\bar{r}_i - \bar{r}_f)}{\beta_i}$$

= شاخص عملکرد ترینر

روش تجزیه و تحلیل آماری و نتایج بدست آمده

با توجه به اینکه متغیرهای محاسبه شده برای یک دوره ۶ ساله در نظر گرفته شده‌اند، بنابراین برای هریک از شاخصهای موردنظر، یک سری زمانی دارای ۶ مشاهده وجود خواهد داشت که ما در صدد یافتن رابطه میان مقادیر هریک از شاخصهای ارزیابی عملکرد در طول دوره بررسی می‌باشیم، لذا از الگوهای سری زمانی^۱ و فرآیندهای مطرح شده در این الگوها استفاده شده است. این الگوها رفتار یک متغیر را براساس مقادیر گذشته آن توضیح می‌دهند. در سریهای زمانی یک متغیر، مقادیر فعلی یک متغیر را به مقادیر گذشته و مقادیر خطاهای آن ارتباط می‌دهند و الگوهای آن به شرح ذیل می‌باشند:

۱. فرآیندهای خودرگرسیون (AR)^۲

۲. فرآیند میانگین متحرک (MA)^۳

۳. فرآيندهای خودرگرسیون میانگین متحرک (ARMA)^۱

۴. فرآيندهای خودرگرسیون جمعی میانگین متحرک (ARIMA)^۲

صورت کلی الگوهای پردازش شده به صورت ذیل می‌باشد:

$$Y_t = C + U_t + \theta U_{t-k}$$

Y_t = مقدار متغیر مورد نظر در زمان t

C = مقدار ثابت مدل

U_t = اخلال تصادفی در زمان t (خطا)

U_{t-k} = اخلال تصادفی در زمان $t-k$

θ = ضریب جمله اخلال در زمان $t-k$

K = مرتبه فرآيند استفاده شده

برای اينکه بدانيم از الگوهای سری زمانی استفاده شود، توجه به سری زمانی و تابع خود همبستگی آن لازم است. در اين تحقیق از فرآيندهای AR و MA استفاده شده است و مدل‌سازی در محیط نرم‌افزاری Eviews 3.0 صورت گرفته است.

برآوردهائي که با استفاده از میانگین متحرک به دست آمده است داراي اعتبار و درستي لازم می‌باشد که نتایج آن در نگاره‌های شماره (۲) و (۳) نشان داده شده است.

آزمون فرضيات

فرضيه خاص اوی را می‌توان به صورت زير بیان کرد:

«میان شاخص محاسبه شده جنسن شرکتها در طول دوره بررسی همبستگی

وجود ندارد»

$$H_0 : \rho = 0$$

فرضيه جايگزين آن به صورت زير نشان داده می‌شود:

«میان شاخص‌های محاسبه شده جنسن شرکتها در طول دوره بررسی همبستگی وجود دارد»
 $H_1 : \rho \neq 0$

فرضیه خاص دوم به صورت ذیل بیان می‌شود:

«میان شاخص محاسبه شده ترینر در طول دوره بررسی همبستگی وجود ندارد»
 $H_0 : \rho = 0$

فرضیه جایگزین آن به صورت زیر نشان داده می‌شود:

«میان شاخص محاسبه شده ترینر در طول دوره بررسی همبستگی وجود دارد»
 $H_1 : \rho \neq 0$

برای آزمون فرضیات و تعیین وجود یا عدم وجود همبستگی میان شاخص‌های محاسبه شده در طول دوره بررسی، لازم است از ضرایب تعیین همبستگی به دست آمده مدل‌های برآورد شده استفاده نمود و ضرایب همبستگی ملاک تصمیم‌گیری قرار گیرد و آماره T جهت آزمون فرضیات با استفاده از رابطه ذیل محاسبه می‌شود.

$$t = \frac{r - \rho}{\sqrt{\frac{1 - r^2}{n - 2}}}$$

نگاره با درجه آزادی $n-2 = df = ۰/۰۲۵$ و $\alpha/2 = ۰/۰۲۵$ از نگاره ۱ استیودنت به دست آمده است. در نگاره شماره (۲) نتایج مربوط به آزمون فرضیه خاص اول ارائه شده است.

نگاره شماره (۲) نشان می‌دهد که تمام اها میان شاخص‌های محاسبه شده در ناحیه H_1 قرار دارند بنابراین در سطح خطای ۵ درصد (اطمینان ۹۵ درصد) فرضیه H_1 پذیرفته می‌شود. به عبارت دیگر در سطح $\alpha = ۰/۰۵$ میان شاخص‌های محاسبه شده جنسن برای شرکتها در طی سالهای ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۴ همبستگی و رابطه وجود دارد.

ردیف	نام شرکت	مرتبه MA	احتمال آماره F	دوربین واتسون	ضریب ضریب χ^2	همبستگی (r)	جدول	t
۱	سرمایه‌گذاری البرز	۲	۰/۰۰۰۳	۲/۷۱	-۰/۹۹	۰/۹۹	-۱۹/۸	$\pm 2/776$
۲	سرمایه‌گذاری بانک ملی ایران	۱	۰/۰۰۸	۲/۲۱	+۰/۹۳	۰/۸۶	+۴/۹۷	$\pm 2/776$
۳	توسعه صنایع بهشهر	۱	۰/۰۴	۲/۲	+۰/۸۴	۰/۷۱	+۳/۱۲	$\pm 2/776$
۴	سرمایه‌گذاری پتروشیمی	۴	۰/۰۰۰۵	۱/۸۶	-۰/۹۸	۰/۹۶	-۹/۸	$\pm 2/776$
۵	سرمایه‌گذاری رنا	۴	۰/۰۰۰۹	۲/۱۴	-۰/۹۹	۰/۹۸	-۱۴	$\pm 2/776$
۶	سرمایه‌گذاری سپه	۲	۰/۰۰۲	۲/۳۶	-۰/۹۷	۰/۹۴	-۷/۹۲	$\pm 2/776$
۷	سرمایه‌گذاری خدیر	۱	۰/۰۰۰۶	۱/۸۵	+۰/۹۹	۰/۹۹	+۱۷/۵	$\pm 2/182$
۸	سرمایه‌گذاری ملت	۲	۰/۰۰۰۴	۱/۸۴	-۰/۹۸	۰/۹۷	۱۱/۳۲	$\pm 2/776$
۹	سرمایه‌گذاری ملی ایران	۴	۰/۰۰۲	۲/۳۴	+۰/۹۶	۰/۹۳	+۷/۲۶	$\pm 2/776$

نگاره ۲. نتایج آماری شاخص جنسن

باتوجه به اینکه تمام آماره‌های ۴ محاسبه شده کمتر از ۱ نگاره می‌باشند و در ناحیه H_1 قرار گرفته‌اند لذا، در سطح اطمینان ۹۵٪ فرضیه خاص اول تأیید می‌شود. در نگاره شماره (۳)، نتایج مربوطه آزمون فرضیه خاص دومارائه شده است.

ردیف	نام شرکت	مرتبه MA	احتمال آماره F	دوربین واتسون	ضریب تعیین χ^2	ضریب همبستگی (r)	جدول	t
۱	سرمایه‌گذاری البرز	۱	۰/۰۳	۲/۰۲	-۰/۸۷	۰/۷۵	-۳/۴۸	$\pm 2/776$
۲	سرمایه‌گذاری بانک ملی ایران	۲	۰/۰۰۷	۱/۴۴	+۰/۹۳	۰/۸۷	-۰/۱۶	$\pm 2/776$
۳	توسعه صنایع بهشهر	۵	۰/۰۰۰۴	۱/۷۷	+۰/۹۹	۰/۹۹	+۱۹/۸	$\pm 2/776$
۴	سرمایه‌گذاری پتروشیمی	۵	۰/۰۰۰۴	۲/۲۸	+۰/۹۹	۰/۹۹	+۱۹/۸	$\pm 2/776$
۵	سرمایه‌گذاری رنا	۳	۰/۰۰۱	۲/۴	-۰/۹۷	۰/۹۴	-۷/۹۲	$\pm 2/776$
۶	سرمایه‌گذاری سپه	۵	۰/۰۰۰۴	۲/۵۹	+۰/۹۹	۰/۹۹	+۱۹/۸	$\pm 2/776$
۷	سرمایه‌گذاری خدیر	۳	۰/۰۰۸	۱/۳۵	-۰/۹۶	۰/۹۳	-۶/۲۸	$\pm 2/182$
۸	سرمایه‌گذاری ملت	۳	۰/۰۰۹۶	۲/۱۸	-۰/۹۲	۰/۸۴	-۴/۶	$\pm 2/776$
۹	سرمایه‌گذاری ملی ایران	۵	۰/۰۰۰۳	۲/۶۹	+۰/۹۹	۰/۹۹	+۱۹/۸	$\pm 2/776$

نگاره ۳. نتایج آماری شاخص تریتر

با توجه به اینکه تمام آماره‌های محاسبه شده کمتر از ۱ نگاره هستند و لذا، در ناحیه H_1 قرار گرفته‌اند پس در سطح اطمینان ۹۵٪ فرضیه خاص دوم تأیید می‌شود.

نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج به دست آمده از رابطه میان شاخصهای ارزیابی در طول دوره مورد بررسی می‌توان گفت که در سطح اطمینان ۹۵٪ عملکرد شرکتهای سرمایه‌گذاری در طول دوره مورد بررسی دارای ثبات است. با استفاده از این ثبات عملکرد می‌توان عملکرد آتی شرکتهای فوق را پیش‌بینی نمود و سهام آن دسته از شرکتهای سرمایه‌گذاری را که در سالهای گذشته از مطلوبیت بیشتری برخوردار بوده‌اند انتخاب کرد.

منابع (برای مطالعه بیشتر):

۱. فدائی‌نژاد، محمدماساعیل. آزمون شکل ضعیف نظریه بازار کارای سرمایه، دانشکده علوم اداری دانشگاه تهران، مجله تحقیقات مالی، سال دوم، شماره ۵ و ۶ زمستان ۷۳ و بهار ۷۴.
۲. نوفرستی، محمد. ریشه واحد و همجمعی در اقتصادستجوی، موسسه خدمات فرنگی رسا، چاپ اول، ۱۳۸۷.
۳. جهانخانی، علی و پارسایان، علی. مدیریت سرمایه‌گذاری و ارزیابی اوراق بهادر، ش ۳۲، تهران دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، چاپ اول، دیماه ۱۳۷۶.
4. Carhart, Mark. M, on Persistence in Mutual Fund performance, *The Journal of Finance*, Vol. 52, No. 1, March 1997, PP 57-82.
5. Elton, Edwin J, Martin J. Gruber, Christopher R. Blake, The Persistence of Risk- Adjusted Mutual Fund Performance, *Journal of Business*, Vol 69, No. 2, PP 133-157.
6. Grinblatt. Mark, Sheridan Titman, *The Persistence of Finance*, Vol. 47, No. 5,

- Dec 1992, PP 97-84.
7. Hendricks Darryll, Iaven Patel and Richard Zeckhauser, Hot Hands in Mutual Funds: Short - run Persistence of Relative Performance 1974-1988, *The Journd of Finance*, Vol. 48, No. 1, March 1993, PP 93-130.
8. Kruger Thomas. M, Richard E. Callaway, The Persistence of Three Year Mutual Fund Performance, *Journal of Financial Planning*, Vol. 8, No. 2, Jul 1995, P 136.
9. Carol Lancaster and Jerry L. Stevens, *Journal of Financial Planning*, July 1994, PP. 124-130.